

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№10

2025
oktyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 791 sahifa.
2025-yil, oktyabr,

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHON MOLIYA TIZIMIDA “YASHIL” MOLIYALASHTIRISHNI RIVOJLANISHINING MUAMMOLARI VA SHARTLARI	12
Quliyev Begimqul Melikovich	
EKOLOGIK MIGRANTSIYANI MINTAQAVIY MIQYOSDA MUVOFIQLASHTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI	18
Bahtiyor Ismoilov Ulug‘bek o‘g‘li, Kadirova Zulayxo Abduxalimovna	
O‘ZBEKISTONDA BANK XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH HOLATI	25
Davletova Nilufar Tulanovna	
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA MINTAQANI IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	30
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	37
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
MAHALLIY XOMASHYO BAZASIDAN FOYDALANISH ORQALI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	46
Sultanov Dilshod Normamatovich	
IQTISODIYOTI RIVOJLANGAN DAVLATLARDA INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	50
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
O‘QITUVCHILAR VA TALABALAR UCHUN INNOVATSION TA’LIM DASTURLARINI ISHLAB CHIQISHDA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHUV MEXANIZMLARI	62
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA’RIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQLARNING ILMIY-TADQIQOTLAR SHARHI	68
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o‘g‘li	
RESPUBLIKA IQTISODIY TARAQQIYOTIDA OLIY TA’LIMNI MODERNIZATSIYA QILISH VA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINING O‘RNI	74
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich	
DAVLAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	80
O. Nurmuradov	
ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA BUXGALTERIYA MA’LUMOTLARINING ICHKI AUDIT JARAYONIDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHNING AHAMIYATI	85
Xamidov Javoxir Shavkat o‘g‘li, Muxitdinov Shoxijaxon Xudoyor o‘g‘li	
XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	90
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
KORPORATIV TUZILMALARDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA’MINLASHNING AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDAGI ROLI	95
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Raxmatov Faxriddin Xasanovich	
GLOBAL RIVOJLANISH JARAYONIDA SUG‘URTA XIZMATLARINI ISLOH QILISH MASALALARI	99
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o‘g‘li	

DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	103
<i>Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li</i>	
BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINING AHAMIYATI	109
<i>Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich</i>	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТНОГО ПРЕИМУЩЕСТВА НА РЫНКЕ ТРУДА	115
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
RESURSLARNI SOLIQQA TORTISHGA OID TADQIQOTLARNING NAZARIY TAHLILI	123
<i>Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich</i>	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH: XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI VA PROGRESSIV TARIFLARNI LOYIHALASH	129
<i>Abduraimova Nigora Abdugapparovna</i>	
DAVLAT RAQAMLI LOYIHALARI: UZINFOCOMNING TA'LIM TIZIMI VA IQTISODIY SAMARADORLIKKA QO'SHGAN HISSASI	134
<i>Raxmatxo'jayev Axrorxo'ja Akmal o'g'li</i>	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ПАСПОРТОВ В ПРОМЫШЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	140
<i>Мансурова Сайёра Бахтияровна</i>	
BANK XIZMATLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	148
<i>Xolikova Oydin Olimjonovna</i>	
PNEVMOMEXANIK YIGIRISH TEXNOLOGIYASI XUSUSIYATLARI	153
<i>Jumaniyazov Kadam, Salimov Shuhrat Halimovich, Nazarov Ramazon Anvarovich</i>	
GREEN INDUSTRY AND THE ECONOMY OF ENVIRONMENTALLY FRIENDLY CONSTRUCTION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S OPPORTUNITIES	158
<i>Mansurova Sayyora Bakhtiyor kizi</i>	
TELEKOMMUNIKATSIYA SOHASINI RIVOJLANTIRISH TAHLILI	166
<i>Suyunov Asror Baxtiyorovich</i>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINING MIKRO VA MAKRO TUZILMALARI, ULARNING FUNKSIONAL METADOLOGIK TAMOIYILLARI	171
<i>Z.Teshayev</i>	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT ULUSHI MAVJUD KORXONALARNI BOSHQARISHDA XORIJIY TAJRIBADAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	176
<i>Ismailov Allayor Rashidovich</i>	
MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHDA ISHLAB CHIQRISH XARJATLARINI OG'ISHISHLARI VA ULARNI TAQSIMLASH	183
<i>Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li</i>	
ПОВЫШЕНИЕ СТОИМОСТИ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОБЪЕКТОВ НА ОСНОВЕ АУТСОРСИНГА	186
<i>Исмагулова Гульмира Нуралиевна</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYASI	193
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INSTITUTSIONAL VA TASHKILIY MEXANIZMLARI	198
<i>Xudoyorov Lochinbek Bahromovich</i>	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURSLARNI JALB QILISHDA XALQARO TAJRIBA	203
<i>Abduraxmonov Akmal Nurmamat o'g'li</i>	

MEHNATGA LAYOQATLI TRANSPORT SOHASIDAGI AHOLINI ISH O'RINLARI BILAN TA'MINLANGANLIK HOLATINI TAHLILI	207
Abdullayeva Nigora Shamsiddinovna	
TO'QIMACHILIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MODELI	212
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI DIVERSIFIKATSIYASI VA GAROV TA'MINOTI SIFATINING BANK BARQARORLIGIGA TA'SIRI	220
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
O'ZBEKISTON - 2030 STRATEGIYASI DOIRASIDA TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	226
Norova Nozima Nabiyeвна	
UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING KLASSTERLI MEXANIZMI TAHLILI	232
Odamboyev Oybek Ravshanbek o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV TUZILMALARIDA MOLIVAVIY MUNOSABATLARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	236
Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich	
XALQARO SAVDONING RIVOJLANISHI VA ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	242
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
TA'LIM TIZIMINI MOLIVALASHTIRISHNING YANGI TIZIMINI JORIY ETISHGA QARATILGAN NAZARIY JIHATLAR	247
Dusanov Salim Mamarasulovich	
O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	254
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
DAVLAT TA'LIM TASHKILOTLARIDA QURILISH XARAJATLARI HISOBINI YURITISH	262
Ostonokulov Azamat Abduraimovich	
РАЗРАБОТКА ОРГАНИЗАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ ИНТЕГРАЦИИ КРЕАТИВНЫХ ИНДУСТРИЙ В ТУРИСТИЧЕСКУЮ ИНФРАСТРУКТУРУ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН	273
Хошимова Камилла Навфал қизи	
A NEW STAGE IN THE APPLICATION OF MARKET MECHANISMS TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY	285
Ibrayim Maxkamov	
RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	291
Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
QASHQADARYO VILOYATI IQTISODIYOTIDA DXSH ASOSIDA INVESTITSIYA MUHITINING SHAKLLANISHI	297
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH	301
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЦИФРОВЫХ ПОДХОДОВ В НАЛОГОВОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ	306
Элбаева Мукаддас Рашидовна	
СИНТЕЗ НЕЧЕТКОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	311
Бахриева Хуршида Аскарходжаевна, Сафаров Шохрух Шарофович, Бахрамов Муҳаммадали Ералиевичасистент	
ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА КАК КАТАЛИЗАТОР ДОСТИЖЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ЦЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	319
Базарова Гулнора Гуламовна	

O'ZBEKISTON KORXONALARINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA BANK KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	323
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
QUESTIONS ABOUT THE STUDY OF PERFORMANCE AND EFFICIENCY OF APPLICATION OF LOADING AND EXTRACTING EQUIPMENT	327
Azamat Umirzokov	
MATOLARNING HAVO O'TKAZUVCHANLIGI KORRELATSION TAHLILI	334
Ismailov Nurulla Tuychibayevich	
O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGI RISKLARINI SUG'URTALASHNING AFZALLIKLARI	339
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
IKKI QATLAMLI ARALASH TOLA TARKIBLI TRIKOTAJ TO'QIMASINI OLIISH USULI	343
Usnatdinova Elmira Faxratdinovna, Mirusmanov Baxtiyor, Abdurahimova Fazilat Abdullayevna	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARIDA ENG ILG'OR TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINING OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	347
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
IMPACT OF FOREIGN INVESTMENTS ON THE ECONOMY OF UZBEKISTAN: CROSS-SECTORAL ANALYSIS	354
Jumayeva Kamola Azimjonovna, Khasanova Iroda Azizbek kizi	
KORXONA INVESTITSION FAOLLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY-USLUBIY MASALALARI XUSUSIDA	362
Ilyasova Barno Axmadovna	
MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI O'ZLASHTIRISHNING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	371
G'afurov Sherzod Abduvaxob o'g'li	
EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	378
Raximov Eshmurod Normuradovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	385
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY KONSEPTUAL MEKANIZMLARI	392
Jalolov Abbosxon Ravshanxon o'g'li	
TEPKI UZELI KONSTRUKTIV XOSSALARI TAHLILI	398
Bozorova Farida Maxmudjonovna	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЪЕДИНЕНИЯ АКЦИЗНОГО НАЛОГА НА НЕФТЕПРОДУКТЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	405
Пулатов Дилшод Хақбердиевич, Маматкулов Салимжон Рахмонкулович, Хужамурадов Аброрбек Рўзимурат ўғли, Воронин Сергей Александрович, Абдиев Мансур Мусурмонович	
OLIY TA'LIMGA INVESTITSIYA SIYOSATI: IQTISODIY TAHLIL VA ISTIQBOLLAR	410
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE SERVICE NETWORK	416
Bahriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
YANGI O'ZBEKISTON INVESTITSION MUHIT VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	421
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
МНОГОМЕРНАЯ БЕДНОСТЬ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: ОЦЕНКА ЧЕРЕЗ РАМКУ MPI	426
Мамаризоев Жахонгир Исохонович	
ОЦЕНКА И ОПТИМИЗАЦИЯ ВЛИЯНИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ СТАБИЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО ОБМЕННОГО КУРСА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	430
Норбаева Мухлиса Акрам кизи	

RAQAMLI TO'LOVLAR ASOSLARI VA XAVFSIZLIGI	440
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI	444
Xomidov Xojiakbar Adxamovich	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI INKLYUZIV IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH MEXANIZMLARI.....	449
Saydakbarova Madinaxon Anisbekovna	
O'ZBEKISTONDA STARTAP EKOTIZIMINING SHAKLLANISHI VA BARQAROR RIVOJLANISHI YO'LLARI.....	454
Suleymanova Shoir Alavxanovna	
MILLIY IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING O'RNI	459
Alimova Dilfuzaxon Rustam qizi	
MEHNAT BOZORINI OPTIMALLASHTIRISHNING MAKROIQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI	464
Botirova Sarvinoz Bobir qizi	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TASHKIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	469
Qurboniyazov Shaxzodbek Karimovich	
INVESTITSIYA FAOLIYATINI MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH USULLARINING MANBALARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	474
Boboqulov Akmal Muborakbekovich	
RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING MOHIYATI VA TURLARI.....	482
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
FISKAL BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQQA TORTISHNING TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	491
Sulaymonov Farrux Shuxratovich	
ИНДЕКС ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ МОНИТОРИНГА УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	496
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
BANK MAJBURIYATLARI VA AKTIVLARINING VAQTINCHALIK NOMUTANOSIBLIK LARI RISKINI KAMAYTIRISH	502
Ibrohimov D.M.	
O'ZBEKISTON RAQAMLI PLATFORMALARI FAOLIYATIDA RAQOBAT SIYOSATINING ZAMONAVIY MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	507
Saparov Islom O'lmasovich	
RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA MARKETING YONDASHUVLARINING QISHLOQ XO'JALIGIGA TATBIQI	514
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
TIJORAT BANKLARI KAPITALI TARKIBIDA DAROMAD MANBALARINING ULUSHI VA KAPITALLASHUV JARAYONIDAGI O'RNI	520
Tursunov Mustafo Mirzayevich	
AHOLINI IJTIMOY HIMOYA QILISH TIZIMIDA INSTITUSIONAL HAMKORLIKNING O'ZIGA XOS JIHATLARI TAHLILI	524
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIY SAMARADORLIGI	528
Bobojonova Sevara Baxrombek qizi	
MINTAQA SANOATI RAQAMLI XIZMATLAR BOZORIDA TIJORATLASHTIRISHNI "SMART" MODEL I	533
Norov Murodjon Maxmudovich	

TOMORQADAN SAMARALI FOYDALANISH- KAMBAG'ALLIK MUAMMOSINI YUMSHATISHNING MUHIM OMILI	539
Xamidjon Shaxobov	
SUG'URTA KORXONALARIDA REZERVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	544
Najimova Nigora	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHDA XITOY BOZORINING O'RNINI	549
Mardanov Aziz Yusupovich	
THE IMPORTANCE OF GREEN ENERGY IN THE ECONOMY OF FERGANA REGION: CURRENT TRENDS AND PROBLEMS	555
Khayrullaev Zoidjon	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNING UNDIRILISHI BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI	559
Mitillayev Ibrohimjon Tursunpulatovich	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	563
Muyassarzoda Fayziyeva	
MOLIYAVIY MEXANIZM SIFATIDA SUG'URTA TASHKILOTLARI TO'LOVGA LAYOQATLILIGINI BELGILASHNING O'ZIGA XOS HUSUSIYATLARI	570
Abdullayev Erkinjon A'zamovich	
MAMLAKAT YAIM QO'SHILGAN QIYMAT HAJMINI STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL USULLARI ASOSIDA PROGNOZLASH	578
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich	
XALQARO TURIZM XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	585
Eshtaev Alisher Abdug'aniyevich, Ivatov Irisbeg	
TASHKILOTDA PR (PUBLIC RELATIONS) XIZMATINING IQTISODIY ROLI VA SAMARADORLIGI	590
Ergasheva Fotimaxon Ibragimovna	
JAHON SEMENT SANOATIDAGI TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	595
Abdujabbarov Abdulaziz Abdurashid o'g'li	
РОЛЬ ФИНАНСОВОГО АНАЛИЗА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	600
Бекбаева Феруза Бахтиеровна	
BARQAROR MOLIYAVIY RENTABELLIK BANKLARNING DAROMADLILIGINI TA'MINLASH OMILI SIFATIDA.....	606
Umarov Davron Shavkatovich	
REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR.....	612
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБУЧЕНИЕМ (LMS) В ОНЛАЙН ОБРАЗОВАНИИ И ЕЕ РОЛЬ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: АНАЛИЗ И СРАВНЕНИЕ	618
Атабоева Шахризода Равшановна, Бекчанов Бекчан Юлдашевич	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА: ПЕРСПЕКТИВЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	623
Киличева Ф.Б.	
DAVLAT TIBBIYOT MUASSASALARIDA DEBITORLAR VA KREDITORLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	628
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
NARX BELGILASH-IQTISODIY MANFAATDORLIKNING ASOSIY OMILI VA NARXNI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	635
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	

SUTNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDAGI ISHLAB CHIQUVISH JARAYONLARINI TAHLIL QILISH.....	639
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA TARIF STAVKALARINI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI FISKAL BARQARORLIKNI KUCHAYTIRISH (OZIQ-OVQAT IMPORTI MISOLIDA).....	644
Rizayev Mirmahmud Xotamjanovich	
IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINING XORIJ TAJRIBASI	652
Akrom Mardiyev	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY BARQARORLIGI TAHLILI	659
Ulashbayev Shohruh Abdivaxobovich	
CHARACTERISTICS OF APPLYING NEW HETEROCOMPOSITE POLYMER MATERIALS IN ENGINEERING ACTIVITIES	665
Umida Ziyamukhamedova, Mirjalol Abdulakimov	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ «МАХАЛЛАБАЙ»: ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ТЕОРИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	672
Қосимжонов Нозимжон Қозимжон ўғли	
EKOLOGIK AUDITNI TASHKIL ETISHDA RISKLARNI JORIY ETISH TARTIBI	676
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
CORPORATE CULTURE AND ITS ROLE IN TALENT MANAGEMENT	683
Shoyunusova Arofat, Sanjar Mirzaliev	
SIRDARYO VILOYATI SHAROITIDA BIOMASSA ASOSIDA OZUQA ISHLAB CHIQUVISH IMKONIYATLARI.....	687
Xazratkulov Niyoz Namzabayevich	
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ	692
Воронин Сергей Александрович, Азимова Феруза Маликовна	
ENERGETIKA LOYIHALARINI RAQAMLASHTIRISHDA TO'SIQLAR VA IMKONIYATLAR	700
Tilakov Ismoiljon Usmonovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI	706
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI BOZORLARNI MONOPOLIYAGA QARSHI TARTIBGA SOLISH MEKANIZMLARI VA TAKOMLLASHTIRISH TAKLIFLARI.....	710
Mingboev Asqar Qandaharovich	
JAHON SEMENT SANOATIDAGI TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	717
Abdujabbarov Alisher Abdullayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	722
Mufitillayeva Safiya Qodir qizi	
KORXONALAR FAOLIYATINI BAHOLASHDA STATISTIK AXBOROT TIZIMINING O'RNI	728
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING AGRAR SOHAGA TA'SIRI.....	732
Ortiqov Sulton Davronqul o'g'li	
DIRECTIONS FOR EFFECTIVE ORGANIZATION OF STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING OF COSTS.....	736
Pardaeva Shakhnoza Abdinabiyevna	
БОРЬБА С ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКОЙ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	740
Арзиев Шерзод	

REKREATSION TURIZM OBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGI: YALTA VA KISLOVODSK SANATORIYALARI MISOLIDA	746
Najmiddinov G'ayratbek Sharifovich	
KORXONA SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA STRATEGIK REJALASHTIRISH MEZONLARI VA OMILLARINING O'RNI	752
Ubaydullayev Lutfulla Xabibullayevich	
ANALYSIS OF INTERACTIVE PLATFORMS THAT DEVELOP MOTIVATION	757
Maksuda Mukhammadovna Jurayeva, Zarnigor To'liqinovna Sattorova	
O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK VA KIYIM SANOATINING MARKETING TAHLILI	761
Tuxtayeva Oydinoy Normamatovna	
АНАЛИЗ РЕЙТИНГОВ СТРАН ПО ПОКАЗАТЕЛЯМ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	768
Хожиева Назокат Давронбековна	
PILLAGA DASTLABKI ISHLOV BERISH VA SAQLASH TEXNOLOGIK JARAYONLARINING XOM IPAK SIFATIGA TA'SIRI	773
Qodirov Ziyodulla Abdumuxtarovich, Xakimov Mirolimjon Murodiljonovich	
BUDJETLASHTIRISHDA SAMARADORLIK MEZONLARINI ANIQLASH	778
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT SIYOSATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI ISHLAB CHIQUARISHNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	783
Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li	

TIJORAT BANKLARI KREDIT SIYOSATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI ISHLAB CHIQUARISHNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li

Toshkent xalqaro universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklarining kredit siyosatini diversifikatsiya qilish orqali ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari o'rganilgan. Ishda banklarning kredit siyosati mazmuni, uning iqtisodiy ahamiyati hamda diversifikatsiya tamoyillari tahlil qilingan. Shuningdek, ishlab chiqarish sohasini moliyalashtirishda kredit resurslarini samarali taqsimlash, risklarni kamaytirish va investitsion faollikni oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tijorat banklari kredit portfelini tarmoqlar kesimida diversifikatsiya qilish orqali iqtisodiyotning real sektorini barqaror rivojlantirishga xizmat qilishi mumkinligi asoslab berilgan. Shuningdek, ishlab chiqarish korxonalariga beriladigan kreditlar samaradorligini oshirish yo'nalishida taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, kredit siyosati, diversifikatsiya, ishlab chiqarish, moliyalashtirish, investitsiya, risklarni boshqarish, iqtisodiy rivojlanish, kredit portfeli, real sektor.

Abstract. This article examines the prospects for developing production through the diversification of commercial banks' credit policies. The study analyzes the content and economic significance of banks' credit policy, as well as the principles of diversification. Special attention is paid to the effective allocation of credit resources, risk reduction, and the enhancement of investment activity in financing the production sector. According to the research results, it is substantiated that diversification of commercial banks' credit portfolios by industry sectors can contribute to the sustainable development of the real economy. In addition, proposals and recommendations have been developed to improve the efficiency of loans granted to manufacturing enterprises.

Keywords: commercial banks, credit policy, diversification, production, financing, investment, risk management, economic development, credit portfolio, real sector.

Аннотация. В данной статье изучаются перспективы развития производства путем диверсификации кредитной политики коммерческих банков. В работе анализируется содержание кредитной политики банков, её экономическое значение, а также принципы диверсификации. Особое внимание уделено вопросам эффективного распределения кредитных ресурсов, снижению рисков и повышению инвестиционной активности при финансировании производственной сферы. По результатам исследования обосновано, что диверсификация кредитного портфеля коммерческих банков по отраслям может способствовать устойчивому развитию реального сектора экономики. Также разработаны предложения и рекомендации по повышению эффективности кредитов, предоставляемых производственным предприятиям.

Ключевые слова: коммерческие банки, кредитная политика, диверсификация, производство, финансирование, инвестиции, управление рисками, экономическое развитие, кредитный портфель, реальный сектор.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tijorat banklari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutadi¹. Bugungi kunda jahonda moliya-bank tizimi real sektorni qo'llab-quvvatlashning asosiy manbalaridan biri sifatida

¹ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari (2023-yil yakunlari bo'yicha).

qaralmoqda². Ayniqsa, ishlab chiqarish sohasini moliyalashtirishda kredit siyosatini diversifikatsiya qilish global iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda AQSh, Yevropa Ittifoqi, Xitoy va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda bank kredit siyosatini tarmoqlar kesimida diversifikatsiya qilish orqali iqtisodiyotning real sektorini rag'batlantirish, inflyatsiya bosimini kamaytirish va bandlikni oshirish borasida samarali natijalarga erishilmoqda³.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, ishlab chiqarish korxonalarini moliyalashtirishda bank kreditlari tarkibini diversifikatsiya qilish orqali risklarni kamaytirish, kapital aylanishini tezlashtirish va yangi texnologiyalarni joriy etish imkoniyati ortmoqda⁴. Masalan, Germaniya va Yaponiya tajribasida kichik va o'rta biznes subyektlarini ishlab chiqarish sohasida qo'llab-quvvatlash uchun maxsus kredit liniyalari va kafolat fondlari samarali faoliyat yuritmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda tijorat banklari faoliyatini isloh qilish, ularning kredit siyosatini takomillashtirish, investitsion loyihalarni moliyalashtirish tizimini rivojlantirish borasida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda⁵. Xususan, Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev tashabbusi bilan ishlab chiqilgan va qabul qilingan "2020 — 2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish" strategiyasi, shuningdek, PF-5992-sonli Farmon ("2020 — 2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"), PQ-3270-sonli qaror ("Respublika bank tizimini yanada rivojlantirish va barqarorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida") ushbu yo'nalishdagi huquqiy asoslarni mustahkamlab berdi.

Mazkur hujjatlar asosida tijorat banklari faoliyatida korporativ boshqaruv tizimini joriy etish, xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tish, kredit risklarini baholash va tarmoqlar kesimida kredit portfelini diversifikatsiya qilish ishlari yo'lga qo'yilmoqda⁶. Shu bilan birga, ishlab chiqarish korxonalariga berilayotgan kreditlarning maqsadli yo'naltirilishini ta'minlash, ularning rentabelligini oshirish, innovatsion faoliyatni moliyalashtirish hamda eksport salohiyatini kengaytirish bo'yicha amaliy ishlar olib borilmoqda.

Shunga qaramay, amaliyotda hali ham kredit siyosatini samarali diversifikatsiya qilishda muammolar mavjud⁷. Jumladan, ayrim tarmoqlarda risklarni baholash mexanizmlarining yetarli darajada rivojlanmagani, ishlab chiqarish subyektlarining moliyaviy intizomi sustligi va uzoq muddatli moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi bu borada to'siq bo'lib qolmoqda. Shu sababli, tijorat banklarining kredit siyosatini chuqur tahlil qilish, uning diversifikatsiya mexanizmlarini takomillashtirish va ishlab chiqarishni rivojlantirishga xizmat qiladigan yangi yondashuvlarni ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jahon ilmiy adabiyotlarida tijorat banklarining kredit siyosatini diversifikatsiya qilish masalalari keng yoritilgan. Michael Gelman, Itay Goldstein va Andrew MacKinlay (2023) «Bank Diversification and Lending Resiliency» nomli maqolasida banklarning aktiv va kredit portfellarini diversifikatsiya qilish ularning o'zgaruvchanlikka chidamliligini oshirishini ko'rsatadi - ya'ni, diversifikatsiyalash banklar tomonidan kreditlar taqdim etishda barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi⁸.

X Li (2021) «The effect of revenue diversification on bank profitability and risk» tadqiqotida banklarning daromad manbalarini kengaytirish kredit tashqari faoliyatlar orqali - ularning daromadlilikini oshirishi va daromadlar volatilligini kamaytirishini aniqlagan⁹. C Ma (2023) «Does cross-industry loan diversification reduce bank systemic risk?» nomli maqolasida sanoatlar kesimida kredit portfelini diversifikatsiya qilish bank tizimining tizimli xavfini kamaytirishi mumkinligi ustida ishlagan¹⁰. M Šeho (2024) «Bank financing diversification, market structure, and stability» maqolasida banklarning moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish va bozor tuzilishi bank barqarorligiga qanday ta'sir qilishini tahlil qilgan¹¹.

Xorijiy tadqiqotlar diversifikatsiyaning banklar faoliyatida - riskni kamaytirish, barqaror kredit ta'minoti, daromadlilikni oshirish kabi pozitiv omillar bilan bog'liqligini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, ba'zi tadqiqotlarda diversifikatsiyaning daromadlilikka salbiy ta'siri borligi ham qayd etilgan - bu holatda diversifikatsiya qilinadigan

2 World Bank (2023). Global Financial Development Report: Financial Inclusion, Regulation, and Stability.

3 Asian Development Bank (2023). Diversification Strategies in Asian Banking Sectors.

4 Levine, R. (2005). Finance and Growth: Theory and Evidence. Handbook of Economic Growth.

5 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli Farmoni - "Bank tizimini isloh qilish va transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish to'g'risida".

6 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4887-sonli Qarori - "Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni yanada takomillashtirish to'g'risida".

7 Azizov, U. (2022). Tijorat banklarining kredit risklarini boshqarish mexanizmlari. - "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" jurnali, №4.

8 Gelman, M., Goldstein, I., MacKinlay, A. (2023). Bank Diversification and Lending Resiliency.

9 Li, X. (2021). The effect of revenue diversification on bank profitability and risk.

10 Ma, C. (2023). Does cross-industry loan diversification reduce bank systemic risk?

11 Šeho, M. (2024). Bank financing diversification, market structure, and stability.

yo'nalish, tashkil etish uslubi va kontekst omillari muhim ekanligi aniqlanadi. (Masalan: san'atlar kesimida diversifikatsiya emas, balki konsentratsiya "putting all eggs in one basket" samaraliroq bo'lgan holatlar ham qayd etilgan.)

Yaqinda MDH hududida banklar kredit portfelini diversifikatsiya qilish yo'nalishida yetarli tadqiqotlar ko'p emas - ammo bank barqarorligi hamda kredit siyosati bilan bog'liq tadqiqotlarda diversifikatsiya tushunchasi bosqichma-bosqich qaralmoqda. Misol uchun, Rossiyadagi bank tizimi bo'yicha «Bank Risk Profile and Horizons in Financing Investment Projects: A Case Study of Selected Banks in Uzbekistan» degan tadqiqotda MDH doirasida risk profiling va investitsion loyihalarni moliyalashtirish borasida tahlil qilingan. MDH mamlakatlarida, xususan sobiq Sovet hududida banklarning kredit siyosatini diversifikatsiyalash, tarmoqlar kesimida kreditlar taqsimoti va real sektorni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tadqiqotlar nisbatan kamroq, ammo O'zbekistonda ham ushbu yo'nalishda izlanishlar kuchaymoqda.

Aziza Axrorovna Azlarova (2024) «The Banking System of Uzbekistan: Current State and Development Prospects» maqolasida O'zbekistonda bank tizimi, kredit portfeli tuzilishi, muammolar va rivojlanish istiqbollari bilan tanishtirilgan¹². Shokhzod Khujamurotov (2025) «The Structure and Risk Analysis of the Loan Portfolio in Commercial Banks of Uzbekistan» nomli maqolasida O'zbekiston banklarida kredit portfelining tarmoqlar kesimida diversifikatsiyasi va risk ko'rsatkichlari tahlil qilingan¹³. Kenjaev Mekhriddin G. (2020) «Improving the Credit Risks Management in Commercial Banks of the Republic of Uzbekistan with Global Pandemic Crisis and his Influence» tadqiqotida kredit portfelining diversifikatsiyasiz yopiq tarmoqlarga to'liq yo'naltirilgan banklarning muammolariga e'tibor qaratilgan¹⁴. Nurmatjon Rakhmatillaev (2018) «Determinants of Profitability of State Banks in Uzbekistan» tadqiqotida davlat banklari faoliyatida diversifikatsiya yo'nalishi va kredit portfelining kengaytirilishi mamlakat banklari rentabelligiga ta'sir qilgani ko'rsatilgan¹⁵.

O'zbekistonda bank kredit portfeli diversifikatsiyasi, tarmoq bo'yicha kredit taqsimoti va risklarni boshqarish masalalari ustida izlanishlar olib borilmoqda. Milliy holatda diversifikatsiya darajasi pastligi, tarmoqlararo konsentratsiya ham mavjudligi ta'kidlanadi va buning natijasida kredit risklari va bank barqarorligiga ta'sir qiluvchi omillar mavjudligi aniqlanmoqda.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki: Hamma mamlakatlarda banklarning kredit siyosatini diversifikatsiya qilish - real sektorni qo'llab-quvvatlash, bank risklarini kamaytirish va daromadlilikini oshirish uchun muhim strategiya hisoblanadi.

Biroq, diversifikatsiya har doim ham avtomatik ravishda ijobiy natija bermaydi - bankning ichki resurslari, bozor holati, tartib-qonun bazasi, texnologik va raqamli imkoniyatlari ham muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda bu yo'nalishda huquqiy, institutsional va amaliy to'siqlar mavjud: kredit portfelining tarmoqlararo kengaytirilishi past darajada, ayrim banklarda ma'lum tarmoqlarga konsentratsiya kuchli, va kredit risklari bilan bog'liq muammolar barqarorlikka salbiy ta'sir qilmoqda.

Shu sababli muallif fikricha, milliy bank tizimida kredit siyosatini diversifikatsiyalash strategiyasini ishlab chiqish va uni amalga oshirish uchun:

tarmoqlararo kredit taqsimotini me'yoriy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ya'ni ishlab chiqarish, sanoat, eksport yo'nalishlari, innovatsion sektorlarga kreditlar hajmini oshirish;

banklar ichida risk-baholash, kredit monitoringi, raqamli texnologiyalar orqali kredit portfelining tarmoqlararo diversifikatsiyasini ta'minlash;

davlat tomonidan kredit yo'naltirilgan dasturlar va kafolat mexanizmlarini kuchaytirish orqali ishlab chiqarishga yo'naltirilgan kreditlar portfelida ulushni oshirish lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tijorat banklarining kredit siyosatini diversifikatsiya qilish orqali ishlab chiqarish sohasini rivojlantirishga ta'siri metodologik jihatdan tizimli yondashuv asosida o'rganilgan. Maqolada ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy tahlil hamda empirik kuzatuv usullaridan foydalanilgan. Ushbu yondashuvlar tijorat banklarining kredit siyosatini diversifikatsiya qilish mexanizmlarini nazariy jihatdan tahlil qilish hamda amaliy holatni baholash imkonini bergan.

Tahlil jarayonida O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining statistik ma'lumotlari, tijorat banklarining yillik hisobotlari, Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasining moliyaviy barqarorlikka oid ochiq ma'lumotlaridan foydalanilgan. Shuningdek, tadqiqotning empirik qismi doirasida 2020–2024-yillar oralig'ida tijorat banklarining kredit portfeli tuzilishi va ishlab chiqarish tarmoqlariga ajratilgan kreditlar hajmi dinamikasi o'rganilgan.

12 Azlarova, A. A. (2024). The Banking System of Uzbekistan: Current State and Development Prospects.

13 Khujamurotov, S. (2025). The Structure and Risk Analysis of the Loan Portfolio in Commercial Banks of Uzbekistan.

14 Kenjaev, M. G. (2020). Improving the Credit Risks Management in Commercial Banks of the Republic of Uzbekistan.

15 Rakhmatillaev, N. (2018). Determinants of Profitability of State Banks in Uzbekistan.

Qiyosiy tahlil usuli orqali xorijiy mamlakatlar — AQSh, Germaniya, Janubiy Koreya va Qozog'iston tajribalari bilan O'zbekiston bank tizimidagi kredit diversifikatsiyasi o'rtasidagi farqlar tahlil qilingan. Korrelyatsion-regression tahlil elementlaridan foydalanilib, kredit portfelining tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiya darajasi bilan ishlab chiqarish hajmi o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanib, natijalar asosida ilmiy xulosalar chiqarilgan.

Maqolaning nazariy asosini bank ishi, moliya bozorlari, investitsiya siyosati va iqtisodiy barqarorlik masalalariga bag'ishlangan xorijiy hamda mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etgan. Amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda esa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining so'nggi yillardagi bank tizimi islohoti va kredit siyosatini takomillashtirishga oid farmon hamda qarorlari metodologik tayanch sifatida xizmat qilgan. Ushbu tadqiqot tizimli, kompleks va qiyosiy yondashuvlar asosida olib borilib, tijorat banklari kredit siyosatini diversifikatsiya qilish orqali ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollarini aniqlashga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu bo'limda tijorat banklarining kredit siyosatini tarmoqlar kesimida diversifikatsiya qilishning ishlab chiqarish sohasiga ta'siri empirik ma'lumotlar asosida baholanadi. Tahlil 2020-2024 yillar oralig'idagi ko'rsatkichlarga tayangan holda olib borildi; bunda O'zbekiston tijorat banklarining ochiq statistikasi, Markaziy bank ma'lumotlari hamda xalqaro institutsional manbalar (Jahon banki, IMF)dan foydalanildi. Avvalo portfel tarkibining dinamikasi yoritiladi, so'ng Herfindahl-Hirschman indeksi (HHI) va Diversifikatsiya indeksi ($DI = 1 - HHI$) hisoblanadi. Keyin kredit diversifikatsiyasi va ishlab chiqarish o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik oddiy chiziqli regressiya hamda bir qator qo'shimcha tekshiruvlar orqali tasdiqlanadi.

Sektorlar kesimida kredit portfeli taqsimoti asosida Herfindahl-Hirschman indeksi (HHI) va Diversifikatsiya indeksi ($DI = 1 - HHI$) hisoblandi. Sektor ulushlari s_i (0..1) bo'lganda (1-jadval):

$$HHI = \sum s_i^2$$

$$DI = 1 - HHI$$

1-jadval. Sektorlar kesimida kredit ulushlari va indekslar (foizlarda, 2020-2024) ¹⁶

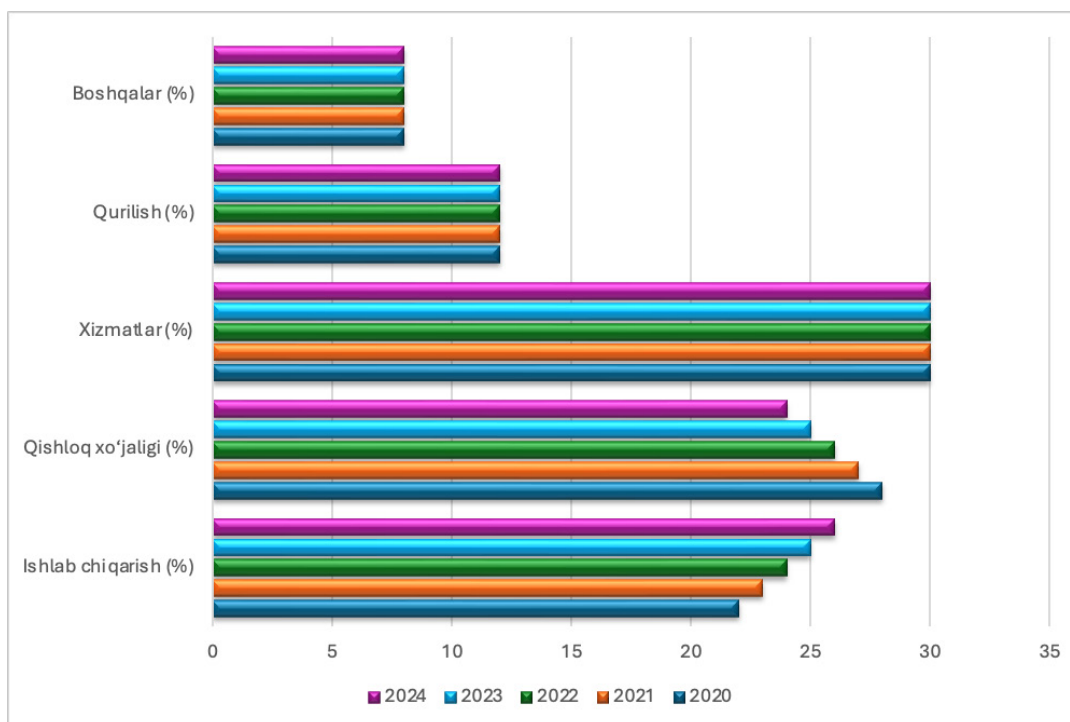
Yil	Ishlab chiqarish (%)	Qishloq xo'jaligi (%)	Xizmatlar (%)	Qurilish (%)	Boshqalar (%)	HHI (0-1)	Diversifikatsiya indeksi (1-HHI)	Ishlab chiqarish hajmi o'sishi (%)
2020	22.0	28.0	30.0	12.0	8.0	0.2376	0.7624	9.99
2021	23.0	27.0	30.0	12.0	8.0	0.2366	0.7634	9.37
2022	24.0	26.0	30.0	12.0	8.0	0.236	0.764	9.37
2023	25.0	25.0	30.0	12.0	8.0	0.2358	0.7642	9.65
2024	26.0	24.0	30.0	12.0	8.0	0.236	0.764	9.61

HHI (Herfindahl-Hirschman indeksi) iqtisodiyot tarmoqlaridagi konsentratsiya darajasini ko'rsatadi. Qiymat 0 ga yaqin bo'lsa, iqtisodiyot diversifikatsiyalangan hisoblanadi, 1 ga yaqinlashgan sari esa iqtisodiyotning bir tarmoqqa yuqori darajada bog'liqligi mavjudligini bildiradi.

Diversifikatsiya indeksi ($1 - HHI$) iqtisodiyotning tarmoqlar bo'yicha qanchalik muvozanatli rivojlanganini ifodalaydi. Qiymat qanchalik yuqori bo'lsa, diversifikatsiya darajasi shunchalik yaxshi deb baholanadi.

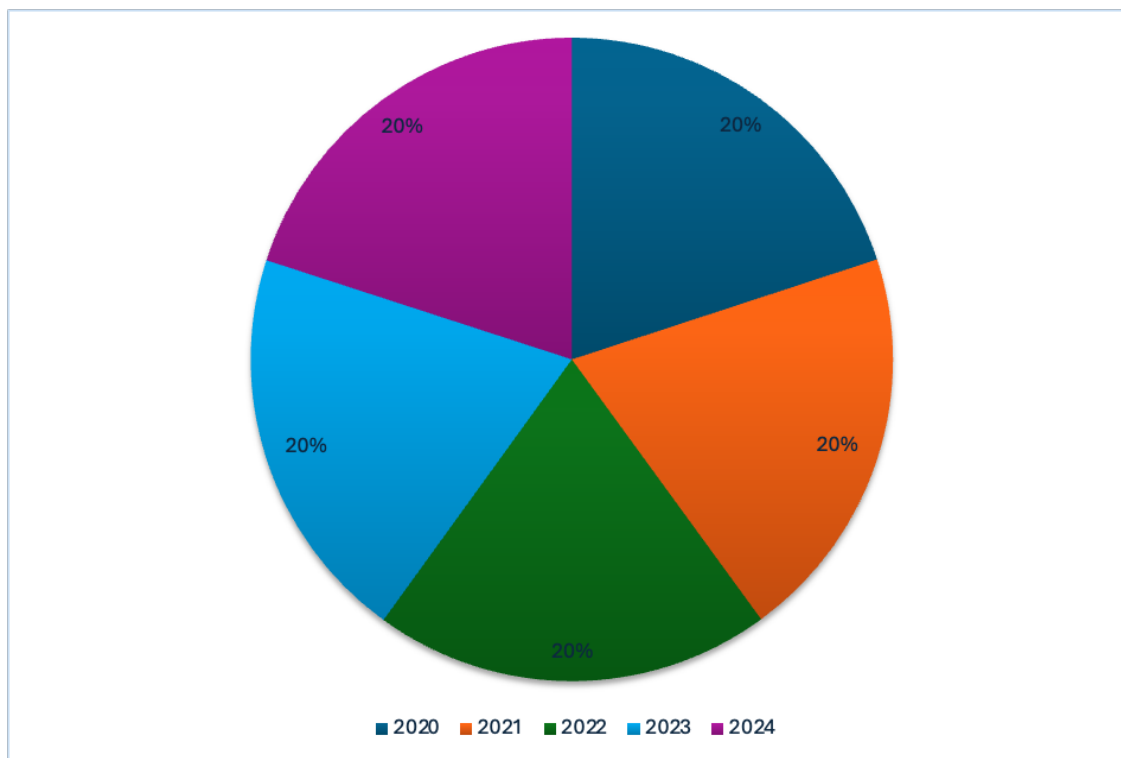
Ishlab chiqarish hajmi o'sishi (%) ishlab chiqarish sektorining yillik o'sish sur'atini bildiradi. 2020-2024-yillar oralig'ida ishlab chiqarish ulushi oshgan, qishloq xo'jaligi ulushi kamaygan, diversifikatsiya darajasi esa deyarli barqaror saqlangan (1-rasm).

16 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan namunaviy hisob-kitoblari, 2020-2024-yillar davri uchun tahliliy model asosida.

1-rasm. Sektorlar kesimida kredit ulushlari (%) -2020–2024-yillar¹⁷

2020–2024-yillar oralig'ida iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha kredit ulushlarining o'zgarishi aks ettirilgan. Ishlab chiqarish sektori ulushi yil sayin oshib borgan (22% → 26%), qishloq xo'jaligi sektori ulushi esa kamaygan (28% → 24%), xizmatlar, qurilish va boshqa tarmoqlar ulushi esa barqaror saqlangan. Ushbu o'zgarishlar iqtisodiyotning ishlab chiqarish tarmog'iga yo'naltirilgan kredit siyosati kuchayganini hamda strukturaviy diversifikatsiya jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshayotganini ko'rsatadi (2-rasm).

2-rasm. Diversifikatsiya indeksi va ishlab chiqarish o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik (2020–2024-yillar)¹⁸

¹⁷ Muallif hisob-kitoblari

¹⁸ Muallif hisob-kitoblari

Rasm 2020–2024-yillar davrida diversifikatsiya darajasi (1–HHI indeksi) bilan ishlab chiqarish hajmi o'sishi (%) o'rtasidagi umumiy munosabatni ifodalaydi.

Ushbu yillarda indeks qiymatlari juda yaqin bo'lib (0.762–0.764 oralig'ida), ishlab chiqarish o'sish sur'atlari 9.3–10% atrofida bo'lgan.

Bu shuni ko'rsatadiki:

Diversifikatsiya darajasi nisbatan barqaror bo'lsa ham, ishlab chiqarish sektoridagi o'sish ijobiy dinamikani saqlab qolgan.

Iqtisodiyotdagi sektorlar o'rtasidagi muvozanat ishlab chiqarish hajmining ortishiga barqaror ta'sir ko'rsatgan.

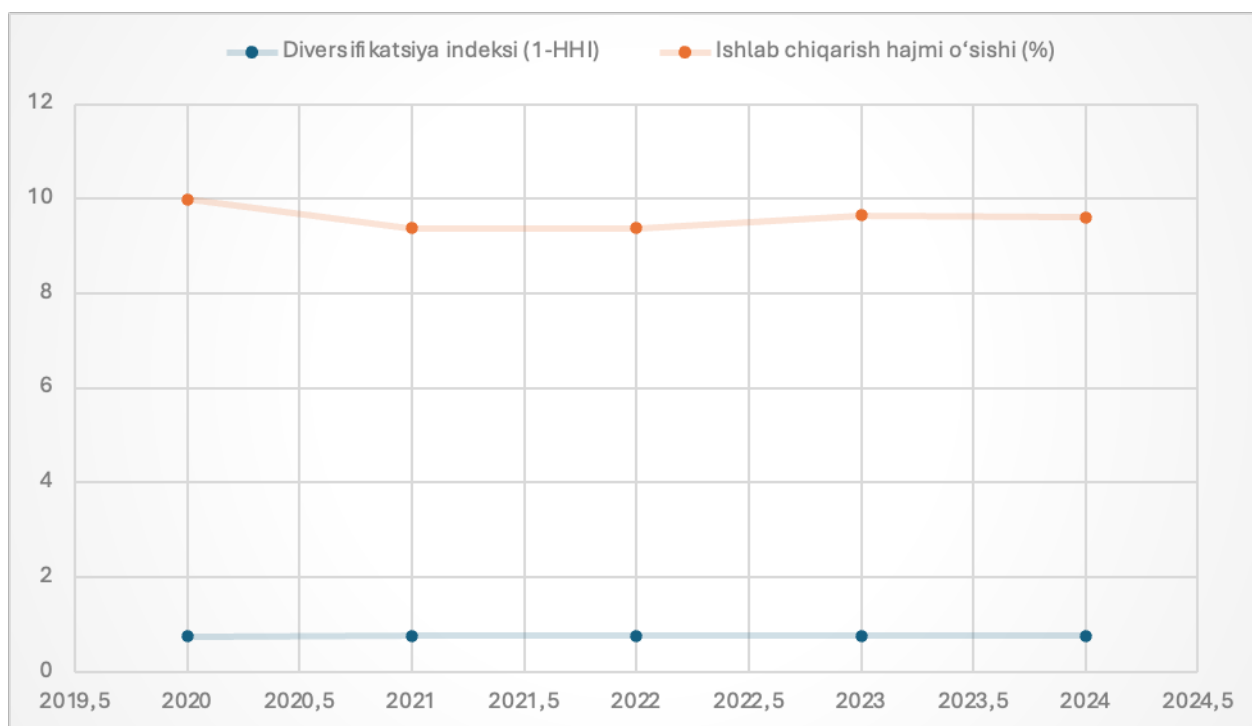
Umuman olganda, rasm diversifikatsiya va ishlab chiqarish o'sishi o'rtasidagi bevosita, ammo kuchsiz ijobiy korrelyatsiyani ko'rsatadi.

O'sishi o'rtasidagi bog'liqlik

Empirik bog'liqlikni baholash uchun oddiy chiziqli regressiya ko'rinishidagi model taklif qilinadi:

$$Y_t = \alpha + \beta \cdot DI_t + \gamma X_t + \varepsilon_t$$

Bu yerda Y_t -ishlab chiqarish o'sishi (%), DI_t -diversifikatsiya indeksi, X_t -foiz stavkalari, valyuta kursi kabi nazorat o'zgaruvchilar. Ilustrativ ma'lumotlar asosida DI oshishi bilan ishlab chiqarish o'sishi ham yuqorilash tendensiyasini ko'rsatadi (3-rasm).

3-rasm. Diversifikatsiya indeksi (1–HHI) va ishlab chiqarish hajmi o'sishi (%) o'rtasidagi bog'liqlik, 2020–2024-yillar¹⁹

2020–2024-yillar davomida diversifikatsiya indeksi (1–HHI) va ishlab chiqarish hajmi o'sishi (%) dinamikasi taqqoslab ko'rsatilgan. Diversifikatsiya indeksi (ko'k chiziq) 0.762–0.764 oralig'ida barqaror bo'lib, iqtisodiyotda tarmoqlar kesimidagi muvozanat saqlanib turganini bildiradi. Ishlab chiqarish hajmi o'sishi (to'q sariq chiziq) esa 9.3–10% atrofida tebrangan, bu esa ishlab chiqarish sohasida nisbatan barqaror, lekin sekin o'sish tendensiyasini ko'rsatadi. Ushbu ma'lumotlar shuni anglatadiki, iqtisodiyotdagi diversifikatsiya darajasi yuqori bo'lganda ham ishlab chiqarish sektori o'sishi barqaror, ammo mo'tadil tarzda kechgan. Bu esa tarmoqlararo balansni saqlash ishlab chiqarishning o'sish sur'atlarini barqarorlashtirishga yordam berganini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar

Olib borilgan empirik tahlillar shuni ko'rsatdiki, 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston iqtisodiyotida tijorat banklarining kredit portfeli tarkibida tarmoqlar kesimida sezilarli strukturaviy siljishlar yuz bergan. Kreditlarning ishlab chiqarish tarmog'iga yo'naltirilgan ulushi izchil ortgan bo'lsa, qishloq xo'jaligi sektoriga ajratilgan kreditlarning nisbati pasaygan. Shu bilan birga, xizmatlar, qurilish va boshqa tarmoqlarning ulushi nisbatan barqaror holatda saqlanib qolgan.

19 Muallif hisob-kitoblari

Hisoblangan Herfindahl–Hirschman indeksi (HHI) va Diversifikatsiya indeksi ($DI = 1 - HHI$) qiymatlari kredit portfeli tarkibida yuqori diversifikatsiya darajasi mavjudligini ko'rsatmoqda ($DI \approx 0.764$). Bu holat tarmoqlar o'rtasida kredit resurslari nisbatan muvozanatli taqsimlanayotganini hamda banklarning risklarni diversifikatsiya qilish siyosati barqaror yo'nalishda olib borilayotganini anglatadi.

Bundan tashqari, diversifikatsiya indeksi va ishlab chiqarish hajmi o'sishi o'rtasidagi oddiy chiziqli regressiya asosida o'rganilgan bog'liqlik natijalari ijobiy, ammo kuchsiz korrelyatsiyani namoyon etgan. Bu shuni anglatadiki, diversifikatsiya darajasi oshgani sari ishlab chiqarish sektori o'sish sur'atlari ham biroz yaxshilanmoqda. Ushbu tendensiya iqtisodiyotda kapital oqimlarini tarmoqlar bo'yicha samarali taqsimlash, risklarni kamaytirish va umumiy ishlab chiqarish barqarorligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, 2020–2024-yillar oralig'idagi natijalar iqtisodiyotda diversifikatsiyalashgan kredit siyosatining mavjudligi ishlab chiqarish sektorining o'sish dinamikasiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, ushbu ta'sirning kuchi nisbatan past bo'lgani sababli, kredit siyosatini yanada chuqurlashtirish va tarmoqlararo balansni optimallashtirish zarur.

Tahlil va natijalardan kelib chiqib, quyidagi takliflar ilgari suriladi: tijorat banklari tomonidan tarmoqlar kesimida kredit diversifikatsiyasini chuqurlashtirish, ayniqsa ishlab chiqarish tarmoqlariga yo'naltirilgan uzoq muddatli kredit liniyalarini kengaytirish lozim. Qishloq xo'jaligi va qayta ishlash sohalarida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali kredit resurslarining samaradorligini oshirish tavsiya etiladi. Diversifikatsiya indeksi (DI)ni doimiy monitoring qilish tizimini joriy etish bank sektorida risklarni erta aniqlash imkonini beradi. Shuningdek, Markaziy bank tomonidan kreditlarning tarmoqlar kesimidagi taqsimotini chuqur tahlil qilish hamda diversifikatsiya ko'rsatkichlarini tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq. Xalqaro moliyaviy institutlar (Jahon banki, IMF va boshqalar) bilan hamkorlikda kredit diversifikatsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholovchi ilg'or metodikalarni tatbiq etish ham tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli Farmoni *"Bank tizimini isloh qilish va transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish to'g'risida"*.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4887-sonli qarori *"Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni yanada takomillashtirish to'g'risida"*.
3. Levine, R. (2005). *Finance and Growth: Theory and Evidence*. In *Handbook of Economic Growth*.
4. Li, X. (2021). *The effect of revenue diversification on bank profitability and risk*.
5. Gelman, M., Goldstein, I., & MacKinlay, A. (2023). *Bank Diversification and Lending Resiliency*.
6. Ma, C. (2023). *Does cross-industry loan diversification reduce bank systemic risk?*
7. Šeho, M. (2024). *Bank financing diversification, market structure, and stability*.
8. World Bank. (2023). *Global Financial Development Report: Financial Inclusion, Regulation, and Stability*.
9. Asian Development Bank. (2023). *Diversification Strategies in Asian Banking Sectors*.
10. Rakhmatillaev, N. (2018). *Determinants of Profitability of State Banks in Uzbekistan*.
11. Kenjaev, M. G. (2020). *Improving the Credit Risks Management in Commercial Banks of the Republic of Uzbekistan*.
12. Azizov, U. (2022). *Tijorat banklarining kredit risklarini boshqarish mexanizmlari*. - *"Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar"* jurnali, №4.
13. Azlarova, A. A. (2024). *The Banking System of Uzbekistan: Current State and Development Prospects*.
14. Khujamurotov, S. (2025). *The Structure and Risk Analysis of the Loan Portfolio in Commercial Banks of Uzbekistan*.
15. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari (2023-yil yakunlari bo'yicha).

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100